

Katolicitás – Ókatolicitás

Ha a lehető legtömörebben szeretném definiálni a római katolicitás és az ókatolicitás közti különbséget, akkor azt kellene mondanom, hogy számunkra, ókatolikusok számára a dogmafejlődés a II. Nikaiai Zsinattal (Kr. u. 787) lezárult. Ám mivel a római egyházrész a katolicitás fogalmával kapcsolatban több szempontot érvényesít, ezen kategóriák szerint szeretném röviden vázolni az ókatolicitás mibenlétét.¹ Az általános meghatározás mellett *antropológiai, pasztorális, és strukturális* katolicitásról szeretnék szót ejteni.

Bara Zoltán referenciaként használt tanulmányában a római katolicitás általános alapfogalma így hangzik: „az egyház egyetemes üdvözítő feladatát és az üdvösség neki ajándékozott teljességét jelenti”.²

Ókatolikus szempontból jól ismerjük Lerini Szent Vincétől eredő meghatározásunkat: „azt ítéli úgy, hogy tartania és hinnie kell, amiről meggyőződött, hogy hogy azt a katolikus egyház ősidőktől fogva és egyetemesen tartotta.”³

A két meghatározást összevetve látható, hogy míg a római fogalom a *katholikosz* kifejezés etimológiáját és primer jelentését veszi alapul, vagyis általános *egyetemesség*ként értelmezi önmagát, addig Szent Vince és az ókatolikusok az egyetemesség *tartalmából*, különösen pedig *egyetemes hittartalmából* indulnak ki.

Római álláspont szerint „az apostoli közösség csírájában megkapta a hitletétemény teljességét, de ennek teljes értelme a történelem folyamán az Egyház életében bontakozik ki”,⁴ vagyis a katolicitáshoz szorosan hozzárendelődik a *dogmafejlődés*, mely során a történelmi időben fokozatosan bontakoznak ki a hit tartalmi elemei. Ez az álláspont meglátásom szerint nem biblikus, hiszen figyelmen kívül hagyja Jézus szavait: „Beteljesedett az idő” (Mk 1,15), mely szövegben a Πεπλήρωται szó szerinti *teljességet* takar, vagyis a beteljesedés kétezer évvel ezelőtt elérkezett. Jézus szavai azt jelentik, hogy ott és akkor megvalósult a kegyelmi teljesség, tehát az egyháznak nem kell időben előre haladva elérnie egy majdani teljességet. Továbbá, ha megvizsgálom Szent Ágoston, Nagy Szent Vazul vagy Nagy Szent Gergely, Aquinoi Szent Tamás, stb. hitértelmezéseit, inkább arra a meggyőződésre jutok, hogy a hit eme hősei jóval többet kaptak a hit teljességéből és annak értéséből, mint sok mai utód.

Remekművében Szent Vince is utal a dogmafejlődésre, ám annak alapvető szabályául a *régiség elvét* szabja meg: „Szükséges tehát, hogy növekedjék, és hogy sokat és erőteljesen fejlődjék, (...) ám csak a saját természetének megfelelően, tudniillik ugyanabban a tanításban, ugyanabban az értelemben és ugyanabban a meggyőződésben.”⁵ Vagyis a hit tartalma nem változhat, csak annak értelmezése, mondhatni exegetikája, aktualizálása. Új tartalmi elemekkel nem gyarapodhat.

Erdő Péter bíboros érsek is megemlékezik arról, hogy a Kr. u. 325-ben tartott I. Nikaiai Zsinat 7. kánonja megemlíti a régi hagyományokat, melyeket szóhasználatukban nem választanak el a szokásoktól.⁶ Ókatolikus nézőpontból ezért a katolicitás mindig ugyanazt a

¹ Bara Zoltán, Katolikus egyház és katolicitás in *Ünneplő ember a közösségben*, 127-139.

² Ezzel a megfogalmazással három problémám van. Először, hogy a Szentírásban nem olvashatunk arról, hogy az egyház ajándékba kapta volna az üdvösség teljességét. Vagyis az állítás nem biblikus. Másrészt, mivel az egyház alapvetően tagjainak közössége, ezért logikusan híveivel együtt halad az üdvösség teljessége felé, s maga is csupán részesedik abban, tagjai által. Teljességében majd az idők végén részesedik az üdvösségből, amit a Jelenések könyve a Bárány menyegzőjeként ír le. A harmadik probléma, hogy ha a római egyház ennyire tudatában van egyetemes üdvözítő feladatának, akkor globális szinten miért nem képes megszólítani az emberek többségét, vagyis miért nem képes sikerrel ellátni ezt a saját maga által meghatározott feladatot?

³ Lerinumim Szent Vince, *Commonitorium*, XX, 25.

⁴ op. cit., 143.

⁵ op. cit., *Comm.*, XXIII, 28.

⁶ Erdő Péter, *Az ókeresztény kor egyházfegyelme*, 19.

hittartalmat és az ahhoz való, változhatatlan ragaszkodást takarja: „hogya azután már ne engedjen meg semmilyen elváltozást, semmilyen lényegre vonatkozó károsodást, és ne tűnjön el semmilyen tanbeli különbözőséget”⁷.

Lerinumi Szent Vince szerint az első félezred évben, katolikus zsinat csak azt foglalta írásba, amit „az ősektől csak a hagyomány által kapott”⁸. Nézetei azonosak a Trienti Zsinatig tartott elgondolással, miszerint a katolicitás a Szentírás és a Szenthagyomány kettőséből tevődik össze. Ám a Trienti Zsinat fordulatot hozott, mivel a *partim-partim* (a tanítás részben a Szentírásban, részben a Szenthagyományban található) tervezet helyett végül az *et-et* változatot fogadta el, vagyis, hogy a tanítás egyaránt megtalálható a Szentírásban és a Szenthagyományban.⁹ Ekkortól a római egyház a tanítás tartalmát egyidejű szentírási és hagyományi tartalomként kezdte kezelni, amivel kilépett az elmúlt ezeréves év metodikájából.

Tehát míg a római szemléletben a dogma és annak fejlődése dinamikus, addig az ókatolikus szemlélet épp az ellenkezője, statikus, s feladatának nem valamilyen kibontakozást tekint, hanem egyszerűen azt, hogy a hitlételeményt megőrizze¹⁰ és változatlanul adja tovább az utódoknak (XXVII, 38).¹¹ Római szempontból a dogmafejlődés az egyház mindenkori életével együtt alakul, vagyis az a katolikus, aki az aktuális egyházzal és annak aktuális dogmatikai értelmezéseivel azonosul. Az első ezer év egyháza viszont ezt az egyszerű szabályt alkalmazta: „kövessék az egyetemességet, az ősiséget és az egyetértést”. Ebből a szempontból a katolicitás egy zárt fogalom, s csupán annyiban lehet valaki katolikus, amennyiben szívvel-lélekkel azonosulni tud ezzel a rögzített és változhatatlan dogmatikával és hittartalommal.

„Először azt tartsák meg, amit a katolikus egyház összes előjárója egy egyetemes zsinat tekintélyével meghatározott, másodsor pedig, ha valahol egy új kérdés vetődne fel, én nem találnának ilyen zsinati határozatokat, ott nyúljanak vissza a szent atyák mondásaihoz, de csak azokéhoz, akik saját korukban és saját helyükön megmaradtak a hit és a közösség egységében, és így megbízható tanítóknak bizonyultak. És mindazt, amiről úgy látják, hogy ugyanabban az értelemben egyetértőleg tartottak, egyházzilag minden kétség nélkül igaznak és katolikusnak kell ítélni.” (XXIX, 41)¹² Az általános fogalmi különbség meghatározása után szeretném megvizsgálni az egyes fent említett területeket külön-külön.

Az *antropológiai katolicitás* római szempontja nagyívű gondolatot takar: „az egész emberiséget összes javaival a fő, Krisztus alatt, az ő Lelkének egységében foglalja újra össze”¹³. Római elgondolás szerint ez az egység és egyesítés egyetlen természetfölötti és egyszerre földi intézményben valósul meg, a római egyházban: „Ez az Egyház e világban mint alkotmányos és rendezett társaság a Péter utóda és a vele közösségben élő püspökök által kormányzott katolikus Egyházban létezik.”¹⁴ Ebben az értelmezésben Krisztus Teste, mint egyetemes Egyház és a helyi egyház (a római patriarchátus) exkluzív üdvjelleget kap, szemben a történelmi ténnyel, hogy az első ezer év katolikus egyházát az öt ősi patriarchátus (Jeruzsálem, Konstantinápoly, Alexandria, Antióchia, Róma) koinóniája jelentette.¹⁵ Antropológiai szempontból így az a vatikáni követelmény áll fenn, hogy az egyén akkor tekinthető katolikusnak, ha a katolicitást egyedül képviselő római egyház tagja lesz.

⁷ op. cit., *Comm.*, XXIII, 29.

⁸ op. cit., *Comm.*, XXIII, 28.

⁹ Székely Dénes, Az élő egyház élő hagyománya in *Ünneplő ember a közösségben*, 144.; (DS 1501) Épp ezért problémás Szűz Mária Szeplőtelenül fogantatásának dogmája (IX. Piusz, 1854., DH 2803) és test szerinti mennybevitelének dogmája (XII. Piusz, 1950., DH 3903), melyeknek semmilyen szentírási alapja és igazolhatósága nincs, vagyis ezek a dogmák legkevesébe sem felelnek meg az *et-et* trienti dekrétumnak.

¹⁰ Lerinumi Szent Vince, *Az igaz hit védelmében*, 144.

¹¹ op. cit., 157.

¹² op. cit., 163.

¹³ *Lumen Gentium* 13/2.

¹⁴ *Lumen Gentium* 8.

¹⁵ Goppelt, Leonhard, *Apostolic and Post-Apostolic Times*, 69.

Ókatolikus nézőpontból azonban úgy látjuk, hogy a kereszténység kezdetekor, mivel nem létezett intézményesen rögzített doktrinális rendszer, a katolicitás egyéni letéteménye a Jézus Krisztusba vetett személyes hit megvallása volt (ApCsel 16,31).¹⁶ Ismét hitünk tartalmára szeretném irányítani a figyelmet. Az ember katolicitása – antropológiai szempontból – számunkra nem intézményi kérdés, hanem a teremtésben kapott tulajdonság, mivel Isten a saját képmására alkotta az embert (Róm 2,15).¹⁷ Az ember katolicitása (egyetemessége) teremtményi voltában rejlik, mely Jézus Krisztusba vetett hite által bontakozik ki, s vezeti vissza a hívőt Istennel való egyetemes jellegű és tartalmú egységére. A korai egyházban sem ekkleziológiai, sem liturgiai egységet vagy uniformitást nem találunk. Sőt, az Újszövetség iratai eltérő közösségekről és különböző hangsúlyokról árulkodnak.¹⁸ Az Egyház az egyén életében játszott szerepe inkább a katolicitás realizálásban fontos, hiszen az Egyház Krisztus Teste (1Kor 12,13); Isten népe (1Pt 2,10); Isten háza (1Tim 3,15); királyi papság (1Pt 2,9); Krisztus jegyese (Mk 2,20).¹⁹ Ahogy az egyén a családban tölti be embervoltát, úgy a hívő az Egyházban, és annak részegyházaiban tölti be lelki katolicitását. A IV., Khalkédoni Zsinat által megfogalmazott Nicea-Konstantinápolyi Hitvallás szövegében említett „egy, szent, katolikus és apostoli egyház” ezen értelemben, és nem egy helyi egyház primátusában jelenti a katolicitást.²⁰ Úgy is megfogalmazhatom, hogy az ember eredendően katolikusnak lett teremtve, s Jézus Krisztusba vetett hite, valamint az egyház közössége által állhat helyre a teremtésben Istentől kapott, ezen teremtményi egyetemessége.

A *pasztorális jellegű katolicitás* a referenciaként tekintett tanulmányban az egyház belső, intézményi és karizmatikus egyetemességet jelent.²¹ Bara Zoltán kifejti, hogy a katolicitás a rész- és helyi egyházak kooperációjában nyilvánul meg, s csak az a részegyház nevezheti magát katolikusnak, amelyben „az egyetemes egyház összes lényegi jegyével jelenvalóvá válik”, továbbá „az egyetemes Egyház a részegyházakban konkretizálódik”.²² Ez a homályosan értelmezhető egyetemesség a rész és az egész viszonyát taglalja, s burkoltan azt igyekszik megfogalmazni, hogy az egyház *pluriformitása*²³ ellenére az egység az egyetemesség megjelenése.

Ókatolikus szempontból a pasztorális katolicitást az egyazon hit megvallásában és az oltárközösségben látom,²⁴ vagyis ismét a hittartalomhoz, az „egészséges tanítás”-hoz érkezem el (Tit 2,1). *Raymond E. Brown* hangsúlyosan ki meri mondani azt, amit római oldalon a teológusok nem igazán hangoztatnak, hogy a katolicitás egyik legfontosabb ismérve – s ez pasztorális szempontból a legfontosabb szempont – a *koinónia* megléte.

„Az Újszövetség legnagyobb része, érzékelhetően a *koinónia* második században bekövetkezett megtörése előtt keletkezett, s ezért az Újszövetség sokféleségét nem használhatjuk a kereszténység mai megosztottságának igazolására. Mi, mai modern keresztények megtörtük a *koinóniát* egymással, mivel explicit vagy implicit módon exkommunikáltuk egymást, és / vagy kijelentettük, hogy a többi egyház engedetlen Krisztus akaratának a fontos ügyekben.”²⁵

Ókatolikus nézőpontból a katolicitás legfontosabb pasztorális ismérvei: a *Brown* által is hangoztatott *koinónia*, a közös hit, az elengedhetetlen *szinodalitás*, valamint a

¹⁶ Brown, E. Raymond, *The Churches The Apostles Left Behind*, 147.

¹⁷ Hartmann, Fritz – Seidler, Gerhard, *Unser Glaube*, 8.

¹⁸ op. cit., *The Churches The Apostles Left Behind*, 146.

¹⁹ op. cit., *Unser Glaube*, 28.

²⁰ V.ö., op. cit., *Unser Glaube*, 29.

²¹ op. cit., Katolikus egyház és katolicitás in *Ünneplő ember a közösségben*, 129.

²² op. cit., Katolikus egyház és katolicitás in *Ünneplő ember a közösségben*, 130.

²³ ibidem

²⁴ op. cit., *Unser Glaube*, 30.

²⁵ op., cit., *The Churches The Apostles Left Behind*, 148.

martyria, leitourgia, diakonia hármas szolgálata, továbbá az *apostoli jogfolytonosság*.²⁶

Ugyanakkor fel kell tennem a kérdést, hogy egyáltalán létezik-e még valódi katolicitás? Hiszen annak legfontosabb ismérve, az általános *egység* az első ezredév végével, a Kr. u. 1054-es egyházszakadással tényszerűen megszűnt. Úgy vélem, pasztorális szempontból ennek ellenére igenis beszélhetünk katolicitásról. Krisztus egyetlen Teste Isten teljes népének lelki közössége, mely akkor is fennáll, ha a részegyházak ezt nem tudatosítják magukban.

Bara Zoltán tanulmánya a koinónia mentén halad tovább a *strukturális katolicitás* tárgyalásában, a részegyház és az egész egységét hangsúlyozza: „részegyházak kommuniója”²⁷, mellyel szemben az ókatolikus álláspont a helyi, független egyház katolicitásából indul ki: „a független katolikus egyházak egysége és közössége”²⁸ alkotja az Egyetemes Egyházat. E pontban a megközelítések egymással ellentétes irányúak.

Ókatolikus nézőpontból nem mulaszthatom el a *Scrantoni Unió* egyházértelmezését sem citálni, mely szerint az egyház „struktúrájában püspöki, papi és karizmatikus karakterrel bír, a hívők közössége, valamennyi korszak igaz hívei alkotják, az istenemberben egyesült emberi faj.”²⁹ Továbbá, hogy minden részegyházra jellemző kell, hogy legyen az osztatlan Egyház egyetlen hitének történelmileg igazolható átörökítése.³⁰ Alapdokumentumunk hangsúlyozza, hogy az egyházat külső, kvantitatív értelemben, valamint „az ige benső, kvalitatív értelmében” nevezzük katolikusnak.³¹ Utóbbi hangsúlyosabb, ahogy Jeruzsálemi Cirill is megfogalmazta: „Az egyházat azért nevezzük katolikusnak, mert az egész világra kiterjed, annak egyik végétől a másikig; és mert egyetemesen és egységesen ugyanazt tanítja...”³² Vagyis az egyetemesség strukturális szempontból sem választható el az egy és ugyanazon hit megvallásától.³³

Ugyanezt a gondolatot fogalmazta meg *Yves Congar* nyomán Bara Zoltán a katolicitás *missziós* jellegének tárgyalásakor, s egészen addig az üdvözlendő gondolatig eljut, miszerint a korábbi évszázadokra jellemző „kirekesztő katolicizmus” helyett az *extra Ecclesiam multa salus* üdvözlendő álláspontját kellene a római egyháznak is magáévá tennie.³⁴ Okfejtésében a progresszív, térítő jellegű missziós lelkület helyett a tanúságtevő missziót, a szolgáló karaktert helyezi előtérbe, mely a *tanítás tisztaságán* és a *tanítás teljességén*, valamint a *egyház jelenlétén* és *szentségi tanúskodásán* alapszik.³⁵

Úgy vélem, ez a terület az, ahol a római és a scrantoni ókatolikus szemlélet egységes és ugyanazt, ugyanúgy juttatja kifejezésre. Ókatolikus szemmel Jézus missziós küldetését (Mt 28,19) mi sem kvantitatív teljesítménykényszerként értjük, hanem a tartalom hú átadásaként, tanúságtételként, és a világban való jelszerű jelenlét martyriájaként.

---

²⁶ Statuten der Union von Scranton, in: *Nordisch-Katolische Kirche, Grundlegende Rechts- und Bekenntnistexte*, 44-46.

²⁷ op. cit., *Katolikus egyház és katolicitás in Ünneplő ember a közösségben*, 131.

²⁸ op. cit., Statuten der Union von Scranton, in: *Nordisch-Katolische Kirche, Grundlegende Rechts- und Bekenntnistexte*, 44.

²⁹ *The Road to Unity*, 15.

³⁰ op. cit., *The Road to Unity*, 228.

³¹ op. cit., *The Road to Unity*, 17.

³² Jeruzsálemi Szent Cirill, *Cathecismus* 18.23 – PG 33. 1044.

³³ op. cit., *The Road to Unity*, 19.

³⁴ op. cit., *Katolikus egyház és katolicitás in Ünneplő ember a közösségben*, 135.

³⁵ op. cit., *Katolikus egyház és katolicitás in Ünneplő ember a közösségben*, 136-137.

Ezen pozitív, és az egységet kereső gondolatok ellenére azonban a római egyház közgondolkodásában, hívótól az egyházvezetőig még mindig meghatározó a katolicizmus kizárólagos szervezetként való értelmezése, mely semmilyen más vallási szervezetet és keresztény közösséget nem hajlandó sem katolikusnak, sem partnernek, végső soron pedig kereszténynek sem elfogadni.

„Ha egy keresztény közösség katolikus, akkor ez az egyetlen olyan hely, ahol mindenki megtalál minden eszközt arra, hogy megvalósítsa keresztény hivatását.”³⁶

»A katolikus Egyház tehát egyetlen, (...) amelynek talpköve, gyökere és romolhatatlan eredete Szent Péter, az apostolok feje és a Római Székben ülő utódai legfőbb tekintélye és „fő hatalma”. És nincs más katolikus Egyház, csak az, amely az egy Péterre (kősziklára) épül...«³⁷

Nekünk ókatolikusoknak ezért a katolicizmus fogalma is egyfajta küldetesként fogalmazódik meg, hogy Krisztussal megkeressük, ami elveszett (Mt 18,11), s igyekezzünk az egykor volt egység és egyetemesség lelkületéhez visszavezetni azokat, akik hajlandóak ennek értékét és jelentőségét felismerni.

„...apostoli küldetés, hogy újra és újra összegyűjtsük és felépítsük a gyülekezetet Isten Igéjének hirdetése, valamint a liturgikus és szentségi élet irányítása által, különösen a Szent Eucharisztia megünneplésével.”³⁸

Ókatolikus szempontból a katolicitást úgy összegezhetem, hogy a fogalom egyszerre jelenti az ősi, mi több „első hit” sértetlen megőrzését és átadását, a Krisztus utáni ezer év hitéhez és hagyományához való ragaszkodást: „az egyház tehát abban az értelemben katolikus, hogy ez az ortodox, hiteles és igaz egyház”³⁹; ugyanakkor az ezen ortodoxia alapján a közösségben kibontakozó koinóniát: „a közösen elismert hitközösség következménye és kifejeződése az egyházak teljes, liturgikus-kanonikus közössége, a szerves egység megvalósulása Krisztus egy testében”⁴⁰.

A katolicitás tehát számunkra nem felekezeti birtokolt tulajdonság, hanem a hit ortodoxiájából és ortopraxisából kegyelmi úton kibontakozó valóság, a katolicitásra törekvő pluriform, autonóm helyi egyházak közösségében. Amennyiben az ősi egyház hite és hagyománya sértetlenül átörökölt a helyi közösségben (a hit ortodoxiája: 1Tim 1,19), s amennyiben kegyelmi és szentségi élete ép⁴¹ és eleven, akkor ez a helyi egyház elérheti a katolicitás megvalósulását. Ezen helyi egyházak közössége pedig valóban Krisztus Egyetlen Testét alkotják, „akiben az egész épület egybeilleszkedik, és az Úrban szent templommá növekszik” (Ef 2,21).

---

³⁶ op. cit., *Katolikus egyház és katolicitás in Ünneplő ember a közösségben*, 138.

³⁷ IX. Piusz, *A Szent Officium levele Anglia püspökeinek* (Kr. u. 1864, DH 2888)

³⁸ op. cit., *The Road to Unity*, 200-201.

³⁹ op. cit., *The Road to Unity*, 188.

⁴⁰ op. cit., *Unser Glaube*, 60.

⁴¹ Épség alatt azt értem, hogy érvényes és töretlen az apostoli jogfolytonossága: „szítsd fel magadban Isten kegyelmi ajándékát, amely kézrátételem által benned van” (2Tim 1,6); továbbá lelki- és szentségi élete visszaélésektől mentes: „mindnyájan ugyanazt mondjátok, és ne legyen köztetek pártoskodás, hanem legyetek tökéletesen egyek ugyanabban a lelkületben és ugyanabban a felfogásban.” (1Kor 1,10).

Felhasznált irodalom

Brown, E. Raymond, *The Churches The Apostles Left Behind*. New York, Paulist Press, 1984.

Erdő Péter, *Az ókeresztény kor egyházfegyelme*. Budapest, Szent István Társulat, 1983.

Goopelt, Leonhard, *Apostolic and Post-Apostolic Times*. Grand Rapids, Baker Book House, 1980.

Hartmann, Fritz – Seidler, Gerhard, *Unser Glaube*. Port-Royal Verlag, Kaufbeuren, 2012.

Lerinum Szent Vince, *Az igaz hit védelmében*. Budapest, Jel Kiadó, 2011.

Nordisch-Katolische Kirche, Grundlegende Rechts- und Bekenntnistexte. (Szerk.: F. Irenäus Herzberg), h. n., Synodos, 2020.

The Road to Unity. h. n., Nordic Catholic Church, é. n.

Ünneplő ember a közösségben. (szerkk.: Bodó M., Csonta I., Lukács O., Zamfir K.) Budapest – Kolozsvár, Szent István Társulat – Verbum, 2019.